

Romii – un popor deosebit

De Tiberiu Ezri

[Deportarea Sinti și Roma](#)

[Roma music at Sighet](#)

Primele mele contacte cu romii le-am avut în fragedă copilărie, în orașelul meu natal, Marghita. Îi vedeam în căruțe cu coviltir pe malul râului Barcău,

făcând cărămizi din lut. Băteau și la ușa noastră să ne vândă vase de email. Poștașul nostru, Hamza, era tot rom. Iar la Marghit, birtul orășelului, romii îi delectau pe consumatori cu splendida lor muzică. Nu am cunoscut cazuri de scandaluri cu ei.

Romii (termenul „țigani” îl consideră peiorativ) sunt un popor deosebit, mândru și de multe ori neînțeleș și controversat. Traiul lor liber este admirat, dar unele dintre obiceiurile lor le atrag dușmănia popoarelor printre care trăiesc. Aici există unele paralele cu evreii. Și pe ei unii creștini îi dușmăneau, acuzându-i pe nedrept de răstignirea lui Hristos, dar mai ales din invidie, fiindcă evreii talentați le făceau concurență în diverse domenii.

Romii sunt originari din zona Punjab din Nordul Indiei, un popor nomad care a ajuns în Europa între secolele VIII și X ale erei noastre. Numele în engleză, „gypsies”, provine de la interpretarea greșită că ar fi originari din Egipt. Cuvântul Roma vine de la limba pe care o vorbesc, Romani, bazată pe limba Sanskrit, originară din India.(1) Se pare că numele de "țigani" provine din limba greacă, *athinganein* însemnând "a nu se atinge", referindu-se la o sectă care practică izolaționismul (tendință de izolare a contactelor sociale).(2) Romii din România au avut un statut de sclavi până în 1856.

Numărul exact al romilor este foarte greu de stabilit. Unii mai sunt încă nomazi, alții s-au asimilat populației locale. De exemplu, o statistică indică numărul romilor din Turcia între 35.000 și 5 milioane!(3)

Religia romilor îmbină elemente din religia țării în care trăiesc cu elemente păgâne – în Europa, ei aparțin diferitelor culte creștine, iar în Turcia sunt musulmani suniți.

Există mai multe subgrupuri etnice, printre ele Roma și Sinti. Cei stabiliți în Germania și Austria în Evul Mediu sunt denumiți Sinti.(4).

Limba romilor este considerată o limbă indo-ariană, înrudită cu Gujarati și Rajasthani, limbi vorbite și astăzi în India. În plus, a asimilat multe cuvinte de la popoarele unde s-au stabilit pentru o vreme.

Neavând o limbă scrisă, multe informații despre istoria romilor au fost transmise oral, deci cu posibile inexactități. În zilele noastre, romii folosesc literele latine. De exemplu în limba romani "Da" este "Va", iar "Nu" este "Na".

Chiar și astăzi există romi nomazi în Rajasthan, India.

<https://www.youtube.com/watch?v=YB97tQpQEJs>

Organizarea socială a romilor

Romanipen este codul cultural tradițional complex al romilor.

Organizarea socială a romilor se bazează pe familie și pe o morală strictă. Căsătoriile sunt aranjate, iar familia mirelui "cumpără" mireasa de la familia ei. Adesea au avut loc căsătorii între miri adolescenți, aproape copii, dar în ultima vreme se aud tot mai multe voci împotriva căsătoriilor dintre tineri de mai puțin de 18 ani. Totuși mai există și tradiția de a răpi o mireasă potențială la o vârstă foarte fragedă. Ocazional, în cazuri de lezare gravă a onoarei familiei se practică vendeta, adică rușinea familiei înjosite este răzbunată, deseori prin omor. Este de remarcat că vendeta nu este caracteristică romilor, ci este practică și în Corsica, în sudul Italiei și chiar și de arabii israelieni. Femeile sunt considerate impure 40 de zile după ce au născut.

Șeful unui grup de țigani se numește Rom Baro. Ultimul "rege al țiganilor de pretutindeni" (bulibașă) este din 2013, Dorin Cioabă.

Romii din țările musulmane (Turcia, Bosnia, Albania, Kosovo) au adoptat tradițiile musulmane de căsnicie și circumcizia băieților la vârsta de șapte ani. Mici comunități musulmane de romi există și în Dobrogea românească și în Bulgaria.(5)

În filmul *Time of the Gypsies* (Vremea țiganilor), regizorul Emir Kusturica a prezentat în mod realist viața, tradițiile și muzica romilor din Bosnia.

<https://www.youtube.com/watch?v=EZf00ad3G6o&t=9s>

Romii au multe organizații internaționale. În 1959, Ionel Rotaru a înființat în Franța Comunitatea Mondială a Țiganilor. În 1965, ea a fost înlocuită cu

International Gypsy Committee (IGC) – Comunitatea Internațională a Țiganilor. Ea este reprezentată în Consiliul Economic și Social al ONU(6).

În 1971 comunitatea mondială a adoptat termenul de Roma în loc de țigani.

Holocaustul romilor

Hitler i-a pus pe romi în aceeași categorie cu evreii, deci pentru purificarea etnică a germanilor arieni, în ochii naziștilor ei trebuiau lichidați la fel ca evreii.

Fotografia de pe frontispiciul articolului arată încolonarea romilor la Asberg (Germania) și deportarea lor, în 22 mai 1940.

Deși Elie Wiesel susținea că numai genocidul evreilor poate fi numit Holocaust, printre altele fiindcă el a fost planificat și executat cu intenția distrugerii rasei evreiești, eu cred că genocidul romilor merită aceeași denumire. O deosebire dintre cele două popoare este că lichidarea țiganilor s-a soldat "numai" cu 500.000 de victime, față de șase milioane de evrei. Însă lingvistul englez de origine romă Ian Hancock susține că dintr-un total de două milioane de romi din Europa acelor vremuri, au fost exterminați cca. 1.5 milioane. Spre deosebire de romi, evreii reprezentau și o sursă de jaf pentru naziști și colaboratorii lor, dar și o concurență social-economică cu germanii și colaboratorii lor. O altă problemă care face statisticile nesigure în privința romilor este faptul că, fiind nomazi, mulți nu erau înregistrați de oficialități.(7, 8)

Mai exacte par datele păstrate la Auschwitz: din cei 23.000 de romi deportați acolo, 21.000 au fost împușcați, spânzurați, au murit de foame sau de tifos sau au fost victimele experimentelor monstruoase ale "doctorului" Mengele.

Printre romi, proporția victimelor holocaustului a variat de la o țară la alta, ajungând de la cca 7% în România la 50% în Austria și chiar 75% în Germania. 26.000 de țigani români au fost deportați în Transnistria. (8) În diverse localități din România (de exemplu la Salonta, pe atunci ocupată de Ungaria nazistă) au avut loc masacre ale romilor. (9) În schimb în Bulgaria, toți cei 80.000 de romi au supraviețuit, la fel ca evreii. (7, 10)

Settela Steinbach, fetița romă din Olanda, a devenit simbolul copiilor romi deportați pe vremea Holocaustului.

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2e/SettelaSteinbach1944.jpeg/440px-SettelaSteinbach1944.jpeg>

În 1982 Germania de Vest a recunoscut oficial genocidul romilor; din 2011 și polonezii comemorează genocidul poporului Roma.(7)

Filmul polonez *And the Violins Stopped Playing – A Story of the Gypsy Holocaust* (Și viorile au încetat să cânte – o istorie a Holocaustului romilor) descrie tragedia romilor în timpul Holocaustului și talentul lor de violoniști. Este povestea unui tânăr rom care a scăpat de la Auschwitz, unde a fost martor la atrocitățile la care au fost supuși membrii comunității rome. Filmul a fost realizat în 1988 de Alexander Ramati (scriitor și jurnalist de război evreu) după o carte scrisă tot de el, cu Horst Buchholz în rolul principal. (11)

<https://www.youtube.com/watch?v=I9LLwUhhI7k&t=3s>

Alte informații despre romi

Romii nomazi nu se puteau despărți de ghicitul în palme, de caravane, cai, vioară și focuri de tabără. Legăturile dintre membrii familiei și ai comunității au fost și au rămas foarte strânse. Și astăzi, când majoritatea lor trăiesc în așezări permanente, mulți dintre ei nu sunt acceptați de societate. Mulți continuă să fie muzicanți și unii încă se mai ocupă cu cerșitul. Foarte mulți însă s-au integrat în societate și unii chiar excelează în domenii ca muzică, sport, arte, literatură, cinematografie, teatru, politică, etc.

Romii din Israel

Romii sau domii (*domari*) au fost remarcați în Israel de pelegrini germani încă în secolul al XVIII-lea. Peste jumătate dintre cei 5000 de romi din Israel trăiesc în Ierusalimul de Est, lângă Poarta Leilor. (12) Ei au un statut social inferior, fiind disprețuiți de arabi și chiar atacați pe străzi. În școli, copiii lor sunt înjosiți fiind considerați murdari. Ei se consideră romi musulmani, dar arabii nu se căsătoresc cu ei. În ultimele decenii s-a deschis și un Centru Comunitar al Romilor.(13) Amoun Sleem este o luptătoare pentru drepturile romilor.

https://target.scene7.com/is/image/Target/GUEST_1e5f7782-1bc8-48dc-be04-bb7d95ff59d2?wid=488&hei=488&fmt=pjpeg

Muzica romilor îmbină elemente aduse din India cu cele din folclorul popoarelor printre care au trăit. Iată un cântec țigănesc din România, melodios și plin de ritm.

<https://www.youtube.com/watch?v=djkMlydreIE&t=1s>

Muzica și dansul romilor din Spania stă la baza genului flamenco, atât de admirat în întreaga lume. Romii s-au afirmat și în jazz: chitaristul belgian Django Reinhardt s-a numărat printre principalii reprezentanți ai jazzului din Europa interbelică. Chiar și cu două degete amputate în urma unei arsuri grave, el a rămas un instrumentist virtuoz.

<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=aZ308aOOX04>

Pe instrumentiștii virtuozii din celebra formație maghiară Lakatos i-am admirat în Israel, iar pe contrabasistul de jazz Johnny Răducanu am avut norocul să-l vedem și să-l ascultăm la Timișoara.(14)

Dar romii s-au afirmat și în muzica de concert. Violonistul român de renume mondial Ion Voicu (1923-1997) a studiat cu marii maeștri Abram Lampolsky și David Oistrakh. A fost un virtuoz al muzicii lui Paganini și a altor mari compozitori.

În cartea *Floarea romă*, Prof. Gheorghe Sarău îl include pe Ștefan (Pișta, Babi) Ruha printre cei mai reprezentativi romi din țară. (15). Ruha (1931-2004) s-a născut la Carei într-o familie de lăutari. Fiind foarte talentat, deja la vârsta de 18 ani a fost acceptat ca violonist la opera din Cluj și un an mai târziu la conservatorul din același oraș. A fost distins cu numeroase premii la concursuri naționale și internaționale, și de asemenea ca muzician merituos al României și Ungariei și cetățean de onoare al orașului Cluj.(16)

După cum scria regina Maria în memoriile ei, la curtea regală a României erau doi muzicieni romi de mare valoare, Dimitrie Dinicu (care interpreta la violoncel muzica lui George Enescu) și Cristache Ciolac, lăutarul.(17) Au fost și muzicieni

culți: Gheorghe Dinicu a fost profesor de vioară la conservatorul din București, iar violoncelistul Dimitrie Dinicu a cântat la curtea regală împreună cu George Enescu.(18)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/23/Regina_Elisabeta_-_Foto05.jpg

În tinerețe am cunoscut mai mulți romi care cântau la vioară după ureche, fără să cunoască notele muzicale și fără să fi luat lecții decât de la tatăl sau bunicul lor. Așa era și Milák Géza care cânta și la alte instrumente, împreună cu prietenul meu Weisz Ervin care trăiește în Israel.

Ascultați piesa compusă de violonist spaniol virtuoz Pablo Sarasate, intitulată *Zigeunerweisen* (Melodii țigănești) și interpretată la vioară de Ștefan Ruha.

<https://www.youtube.com/watch?v=6mN-C2ITQ0Y&t=4s>

La fel ca alți compozitori din generația lui, Sarasate confundă muzica folclorică maghiară cu cea țigănească. Oricum, piesa rămâne una dintre cele mai faimoase capodopere muzicale.

Bibliografie:

1. [https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/roma-gypsies-in-prewar-europe#:~:text=Roma%20\(Gypsies\)%20originated%20in%20the,believed%20they%20came%20from%20Egypt.](https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/roma-gypsies-in-prewar-europe#:~:text=Roma%20(Gypsies)%20originated%20in%20the,believed%20they%20came%20from%20Egypt.)

2. <https://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%9Aigani#:~:text=Se%20presupune%20c%C4%83%20numele%20de,care%20romii%20au%20fost%20confunda%C8%9Bi.>

3. https://en.wikipedia.org/wiki/Romani_diaspora

4.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Sinti#:~:text=The%20Sinti%20are%20a%20subgroup,\(%22from%20Austria%22\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Sinti#:~:text=The%20Sinti%20are%20a%20subgroup,(%22from%20Austria%22))

5.

https://en.wikipedia.org/wiki/Romani_society_and_culture#:~:text=Traditionally%2C%20the%20couple%20will%20live,to%20ensure%20its%20well%2Dbeing

6. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Romani_Union

7. https://en.wikipedia.org/wiki/Romani_Holocaust

8. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/genocide-of-european-roma-gypsies-1939-1945>

9. https://en.wikipedia.org/wiki/Romani_people_in_Romania

10. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/map/european-romani-gypsy-population>

11. https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Ramati

12. https://en.wikipedia.org/wiki/Doms_in_Israel

13. <https://www.hadassahmagazine.org/2006/06/11/feature-gypsies-jerusalem/>

14. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Romani_people

15.

https://www.academia.edu/34792452/Floarea_rrom%C4%83_I_rromani_lulud%C7%90_55_de_exponen%C5%A3i_rromi_din_Rom%C3%A2nia_decada%C5%A3i_du_p%C4%83_1989

16. https://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%98tefan_Ruha

17. <https://www.studyromanian.com/post/study-romanian-blog-the-roma-romanians>